

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ขององค์กรชุมชนและภาคีเครือข่าย เพื่อสร้างเสริมสุขภาพคน 3 วัย โดยผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยเป็น 3 ส่วน ตามวัตถุประสงค์สำคัญของการวิจัย ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพ สถานการณ์กิจกรรมสร้างสรรค์ที่สามารถสร้างภูมิคุ้มกันปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาพของ คน 3 วัย ในชุมชนตำบลน้ำปั่ว อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน

ตอนที่ 2 รูปแบบการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ขององค์กรชุมชนและภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างเสริมสุขภาพคน 3 วัย ให้เกิดความยั่งยืน

ตอนที่ 3 การสังเคราะห์รูปแบบกิจกรรมสร้างสรรค์ที่สามารถสร้างภูมิคุ้มกันปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาพที่เหมาะสมกับคน 3 วัย

ตอนที่ 1 สถานภาพและสถานการณ์กิจกรรมสร้างสรรค์ที่สามารถสร้างภูมิคุ้มกันปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาพของ คน 3 วัย ในชุมชนน้ำปั่ว อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน

การศึกษาการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ขององค์กรชุมชนและภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างเสริมสุขภาพคน 3 วัย มีพื้นที่เข้าร่วมโครงการทั้งหมด 5 พื้นที่ ซึ่งแต่ละพื้นที่มีความหลากหลายแตกต่างกันในด้านบริบทชุมชน ดังนั้นสถานภาพและสถานการณ์การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างสุขภาพในแต่ละพื้นที่มุ่งไปในกลุ่มคนในวัยที่แตกต่างกันดังต่อไปนี้

สถานการณ์และสถานภาพองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำปั่ว อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน

องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำปั่ว เห็นความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพเป็นอย่างมาก เนื่องจากประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่ไม่เฉพาะแค่ในตำบลน้ำปั่วเท่านั้น แต่รวมไปถึงคนในพื้นที่อื่นๆ ทั่วประเทศ มีปัญหาสุขภาพทั้ง 4 ด้าน คือ กาย ใจ ปัญญาและสังคม โดยคนที่มีสภาวะทางกาย จิต ปัญญาและสังคมดีสามารถห่างไกลจากโรคภัยไข้เจ็บได้ ซึ่งกิจกรรมสร้างสรรค์ของตำบลน้ำปั่วคือกิจกรรมศูนย์ 3 วัย เนื่องจากผู้บริหารและแกนนำชุมชนมีความเห็นว่า การที่จะทำให้คนในชุมชนมีสุขภาพดีทั้ง 4 ด้านนั้น ไม่ใช่จะเลือกส่งเสริมเฉพาะเจาะจงลงไปว่าต้องทำให้กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มวัยทำงานหรือเด็กและเยาวชน ในสภาวะปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม จึงเล็งเห็นว่าควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมสุขภาพที่ดีของคนทั้ง 3 วัย

ในการดำเนินกิจกรรมศูนย์ 3 วัย ของ อบต.น้ำปั่ว นั้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลดช่องว่างระหว่างวัยของผู้สูงอายุกับเด็กและเยาวชน เพื่อให้คนวัยทำงานได้มีโอกาสรับรู้ความต้องการของบุตรหลานตนเอง อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้มาทำกิจกรรมร่วมกับบุตรหลานของตน อีกทั้งยังเป็นการปลูกฝังคุณค่าทาง

ภูมิปัญญาท้องถิ่นและกฎระเบียบของการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขให้แก่เด็กและเยาวชน ดังคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลักว่า

“...การที่เลือกกิจกรรมศูนย์ 3 วัยเป็นกิจกรรมสร้างสรรค์ของตำบลน้ำปั่ว เพราะเห็นว่าเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้คนทั้ง 3 วัยในชุมชนได้มีโอกาสมาทำกิจกรรมร่วมกัน อีกทั้งยังเป็นการปรับทัศนคติเพื่อลดช่องว่างระหว่างวัยระหว่างผู้สูงอายุกับเด็กและเยาวชนที่เป็นลูกหลาน...”

(หัวหน้าสำนักปลัด อบต.น้ำปั่ว, ผู้ให้สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2561)

“...กิจกรรมศูนย์ 3 วัยเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้เด็กรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น และเป็นการลดปัญหาด้านต่างๆ ของเด็กและเยาวชน เช่น ปัญหายาเสพติด เด็กติดเกมส์ เป็นต้น...”

(หัวหน้าสำนักปลัด อบต.น้ำปั่ว, ผู้ให้สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2561)

“...การที่เลือกกิจกรรมศูนย์ 3 วัยเป็นกิจกรรมสร้างสรรค์ของตำบลน้ำปั่ว เพราะเห็นว่าเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้คนทั้ง 3 วัยในชุมชนได้มีโอกาสมาทำกิจกรรมร่วมกัน อีกทั้งยังเป็นการปรับทัศนคติเพื่อลดช่องว่างระหว่างวัยระหว่างผู้สูงอายุกับเด็กและเยาวชนที่เป็นลูกหลาน...”

(หัวหน้าสำนักปลัด อบต.น้ำปั่ว, ผู้ให้สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2561)

“...จากการเข้าร่วมกิจกรรมศูนย์ 3 วัย กับ อบต. น้ำปั่วแล้วมีความรู้สึกว่าคุณกับหลานรู้เรื่องขึ้น ได้คุยกันมากขึ้น หลานก็รู้จักพูดคุยกับยายมากขึ้น...”

(ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมศูนย์ 3 วัย อบต.น้ำปั่ว, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 เมษายน 2560)

“...จากการเข้าร่วมกิจกรรมศูนย์ 3 วัย กับ อบต. น้ำปั่วแล้วกล้าที่จะถามหลานมากขึ้นเวลาที่เขาจะออกไปข้างนอก แต่ก่อนเป็นห่วงเขาแต่ไม่กล้าถามเขา เพราะเคยถามเขาแล้วเขาพูดไม่ดีใส่ เลยไม่อยากถามเข้าชี้เขา เดี่ยวนี้รู้สึกสบายใจขึ้นเพราะเวลาจะออกไปไหนมาไหนเขาเริ่มบอกให้รู้บ้างแล้ว...”

(ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมศูนย์ 3 วัย อบต.น้ำปั่ว, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 เมษายน 2560)

“...จากการเข้าร่วมกิจกรรมศูนย์ 3 วัย กับ อบต. น้ำปั่วแล้วมีความรู้สึกว่ามีประโยชน์มาก ทำให้รู้ว่าพ่อแม่เป็นห่วงเรามากแค่ไหน และทำให้เราอยากทำอะไรที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนของเรามากยิ่งขึ้น และกล้าที่จะปรึกษาพ่อแม่มากขึ้นเมื่อมีปัญหา...”

(เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมศูนย์ 3 วัย อบต.น้ำบัว, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 เมษายน 2560)

“...จากการเข้าร่วมกิจกรรมศูนย์ 3 วัย กับ อบต. น้ำบัวแล้วมีความรู้สึกว่ามีประโยชน์มาก ทำให้รู้ว่าพ่อแม่เป็นห่วงเรามากแค่ไหน และทำให้เราอยากทำอะไรที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนของเรามากยิ่งขึ้น และกล้าที่จะปรึกษาพ่อแม่มากขึ้นเมื่อมีปัญหา...”

(เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมศูนย์ 3 วัย อบต.น้ำบัว, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 เมษายน 2560)

“...จากการเข้าร่วมกิจกรรมศูนย์ 3 วัย กับ อบต. น้ำบัวแล้วมีความรู้สึกว่ามีประโยชน์มาก ทำให้รู้สึกว่าแม้ว่าพวกตนเองจะเป็นเด็กหรือเยาวชนก็ควรมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชน และมีส่วนร่วมต่อการทำกิจกรรมของชุมชน...”

(เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมศูนย์ 3 วัย อบต.น้ำบัว, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 เมษายน 2560)

“...จากการเข้าร่วมกิจกรรมศูนย์ 3 วัย กับ อบต. น้ำบัวแล้วได้เห็นพ่อแม่ ปู่ย่า ตายายที่มาร่วมทำกิจกรรมมีความสุข ได้แสดงความคิดเห็นของตนเอง และได้อธิบายความต้องการของตนเองต่อคนที่อยู่รอบข้างอย่างไร...”

(เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมศูนย์ 3 วัย อบต.น้ำบัว, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 เมษายน 2560)

“...จากการเข้าร่วมกิจกรรมศูนย์ 3 วัย กับ อบต. น้ำบัวแล้วทำให้ผู้ใหญ่เข้าใจพวกเรามากขึ้น หนูก็ดีใจค่ะ เพราะจะได้คุยกันรู้เรื่องมากยิ่งขึ้น...”

(เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมศูนย์ 3 วัย อบต.น้ำบัว, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 เมษายน 2560)

ตอนที่ 2 รูปแบบการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ขององค์กรชุมชนและภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างเสริมสุขภาพคน 3 วัย ให้เกิดความยั่งยืน

จากการลงพื้นที่ร่วมกิจกรรมและสังเกตการณ์การทำกิจกรรมสร้างสรรค์ของแต่ละพื้นที่ที่รับผิดชอบ ทั้ง 5 พื้นที่แล้วนั้น ทำให้เห็นว่ากิจกรรมสร้างสรรค์ของแต่ละพื้นที่นั้นมีความหลากหลายและเหมาะสมกับความต้องการของชุมชนและบริบทชุมชนเป็นอย่างดี

ในการดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ขององค์กรชุมชนและภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างเสริมสุขภาพคน 3 วัยนั้น แต่ละพื้นที่ไม่ได้มีการดำเนินการแค่เพียงผู้รับผิดชอบในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแค่เพียงฝ่ายเดียว แต่จะมีการเชิญภาคีเครือข่ายอื่นๆ เข้ามาร่วมทำกิจกรรมด้วย เช่น มีการเชิญครู กศน.มาร่วมเป็นวิทยากรสอนนักเรียนผู้สูงอายุ เชิญนักวิชาการสาธารณสุขของ รพสต.มาให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ ตำรวจมาให้ความรู้ด้านกฎหมาย ประชาชนชาวบ้านมาให้ความรู้ด้านต่างๆ ตามศาสตร์

ของตนเอง เป็นต้น เมื่อคนทั้ง 3 วัยได้รับความรู้แล้วก็ก่อให้เกิดการรวมกลุ่มกันที่เหนียวแน่นเพื่อทำกิจกรรมร่วมกันในโอกาสต่อไปอย่างต่อเนื่อง ส่งผลในด้านสุขภาพด้านปัญญาที่นำไปสู่สุขภาพทางทางจิตที่ดี เมื่อสังคมดี จิตดี ปัญญาดีแล้ว สิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวหนุนเสริมให้ร่างกายมีความแข็งแรงมากยิ่งขึ้น

การดำเนินกิจกรรมสร้างสรรค์ของแต่ละพื้นที่อาจมีความถนัดในการจัดกิจกรรมไม่เท่ากัน เนื่องจากเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบการดำเนินกิจกรรมของแต่ละพื้นที่ไม่สามารถบริหารจัดการการดำเนินกิจกรรมตามความต้องการของชุมชนได้ เนื่องจากมีภารกิจในหน้าที่อื่นๆ ที่ต้องรับผิดชอบประจำอยู่แล้ว แต่จะมีแผนการดำเนินกิจกรรมของแต่ละ อบต. ที่กำหนดการทำกิจกรรมเป็นช่วงเวลา ถ้า อบต.ไหนที่กลุ่มเข้มแข็งและสามารถดำเนินกิจกรรมเองได้ อบต. ก็จะปล่อยให้ดำเนินการเอง โดยความเห็นชอบของ อบต. และให้งบประมาณสนับสนุนการดำเนินการให้ สามารถดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องโดยสมาชิกกลุ่มเอง เนื่องจากสมาชิกกลุ่มเห็นประโยชน์ของการดำเนินกิจกรรมที่สามารถสร้างเสริมสุขภาพที่ดีทั้ง 4 ด้าน คือ กาย จิต ปัญญาและสังคม โดยแต่ละพื้นที่มีรูปแบบดำเนินกิจกรรม ดังนี้

องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำบัว มีกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อสุขภาพ คือ กิจกรรมศูนย์ 3 วัย ที่มีการจัดขึ้นปีละครั้ง เพื่อให้คน 3 วัยได้มาทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อเป็นการกระชับความสัมพันธ์และลดช่องว่างระหว่างวัยของคนในครอบครัว ส่งเสริมให้คนในครอบครัวรักกัน หันมาใส่ใจดูแลคนในครอบครัวและให้ความรู้ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ถูกต้องตามหลักอนามัย ท่ามกลางสังคมไทยที่แปรเปลี่ยนจากครอบครัวใหญ่ที่มีคน 3 วัยอยู่ในบ้านหลังเดียวกัน กลายเป็นครอบครัวเดี่ยวที่มีเพียงพ่อแม่และลูก และเป็นกิจกรรมที่ทำให้เด็กคนหนุ่มสาว และผู้สูงอายุ ได้ใช้ในการทำกิจกรรมและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน จะช่วยให้คนแต่ละวัยเข้าใจกันได้มากขึ้น ซึ่งจะเป็นเกราะป้องกันปัญหาสังคมได้อีกทางหนึ่ง ลดปัญหายาเสพติดของเยาวชนในชุมชน กิจกรรมนี้จะเป็นการดำเนินงานโดย อบต. ไม่ได้เป็นการดำเนินกิจกรรมโดยกลุ่มผู้สูงอายุหรือกลุ่มเด็กและเยาวชนเอง

ตอนที่ 3 การสังเคราะห์รูปแบบกิจกรรมสร้างสรรค์ที่สามารถสร้างภูมิคุ้มกันปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาพที่เหมาะสมกับคน 3 วัย

องค์การอนามัยโลก ได้นิยามไว้ว่า “สุขภาพ หมายถึงสุขภาพที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย จิตใจ สังคม และปัญญา มิใช่เพียงการปราศจากโรคหรือความพิการเท่านั้น” (ตามนิยาม “สุขภาพ” ขององค์การอนามัยโลก และ พ.ร.บ.สุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2550)” หรือสุขภาพที่สมบูรณ์ทุกๆ ทางเชื่อมโยงกัน สะท้อนถึงความ เป็นองค์รวมอย่างแท้จริงของสุขภาพที่เกี่ยวพันและเชื่อมโยงกันทั้ง 4 มิติ นำมาสู่วิสัยทัศน์ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสุขภาพ (สสส.) คือ “คนไทยมีสุขภาพะยั่งยืน หมายถึงคนไทยมีสุขภาพดีครบทั้งสี่ด้าน ได้แก่ กาย จิต สังคม และปัญญา อันได้แก่

1. สุขภาพทางกาย หมายถึง การมีร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง มีเศรษฐกิจพอเพียง มีสิ่งแวดล้อมดี ไม่มีอุบัติเหตุ เป็นต้น
2. สุขภาพทางจิต หมายถึง จิตใจที่เป็นสุข ผ่อนคลาย ไม่เครียด คล่องแคล่ว มีความเมตตา กรุณา มีสติ มีสมาธิ เป็นต้น

3. สุขภาวะทางสังคม หมายถึง การอยู่ร่วมกันด้วยดี ในครอบครัว ในชุมชน ในที่ทำงาน ในสังคม ในโลก ซึ่งรวมถึงการมีบริการทางสังคมที่ดี และมีสันติภาพ เป็นต้น

4. สุขภาวะทางปัญญา (จิตวิญญาณ) หมายถึง ความสุขอันประเสริฐที่เกิดจากมีจิตใจสูง เข้าถึงความจริงทั้งหมด ลดละความเห็นแก่ตัว มุ่งเข้าถึงสิ่งสูงสุด ซึ่งหมายถึงพระนิพพาน หรือพระผู้เป็นเจ้าของหรือความดีสูงสุด สุดแล้วแต่ความเชื่อที่แตกต่างกันของแต่ละคน

ดังนั้นเราสามารถสรุปความหมายของคำว่า “สุขภาวะ” ได้ว่าหมายถึง การดำรงชีพของบุคคลอย่างมีความสุขทั้งกาย และ จิต อาจกล่าวได้ว่ามีใช่เพียงไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ แต่รวมถึงการมีชีวิตที่มีร่างกายแข็งแรง จิตแข็งแรง มีความสุขอยู่ในสังคม โลกในปัจจุบัน ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว บางอย่างที่เกิดขึ้นก่อให้เกิดภาวะคุกคามต่อสุขภาวะคนไทยเกิดเป็นปัญหาด้าน สุขภาพ มลภาวะที่เกิดขึ้น การเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวกับอาหาร วิถีชีวิต ค่านิยมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนไปแล้วแต่ก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพตามมา ทั้ง สิ้นก่อให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บเช่นเกิดโรคเอดส์ เกิดโรคความดันโลหิตสูง โรคหัวใจขาดเลือด เกิดอุบัติเหตุสูงขึ้น เป็นต้น มีโรคหลายโรคที่อาจป้องกันหรือสามารถลดอัตราเสี่ยงลงได้ ซึ่งต้องการความร่วมมือร่วมใจจากหลายๆ ฝ่ายช่วยการสร้างเสริมสุขภาพให้กับสังคม

เมื่อพูดถึงคำว่า “สุขภาวะ” หลายคนจะมองแค่ด้านสุขภาวะทางกายของคนที่มีสุขภาพแข็งแรง ไม่เจ็บ ไม่ป่วยเท่านั้น แต่ไม่ได้มองในเรื่องสุขภาวะด้านจิต ด้านปัญญา และด้านสังคม ที่เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สามารถทำให้เกิดสุขภาวะกายที่ดีได้เลย การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อสุขภาวะควรคำนึงถึงผู้เข้าร่วมกิจกรรมว่า เมื่อมาร่วมกิจกรรมแล้ว กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมและพัฒนาให้มีสุขภาวะดีทั้ง 4 ด้านได้

รูปแบบกิจกรรมสร้างสรรค์ที่สามารถสร้างภูมิคุ้มกันปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาวะที่เหมาะสมกับคน 3 วัยของแต่ละพื้นที่นั้นมีความแตกต่างกันตามสภาพของบริบททั้งด้านสังคมและชุมชน ดังนั้นการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อสุขภาวะจึงต้องคำนึงถึงความต้องการและความเหมาะสมของกลุ่มผู้ทำกิจกรรมด้วย การทำกิจกรรมสร้างสรรค์จึงต้องมุ่งไปที่ผลลัพธ์ของการเข้าร่วมกิจกรรมของคนว่ากิจกรรมนั้นสามารถส่งเสริมพัฒนาการด้านกาย จิต ปัญญาและสังคมได้หรือไม่

กิจกรรมสร้างสรรค์ศูนย์ 3 วัยของตำบลน้ำบัว อำเภอเวียง จังหัดน่าน เป็นกิจกรรมที่สร้างเสริมสุขภาวะทั้ง 4 ด้าน โดยเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมสุขภาวะทางด้านสังคมที่นำไปสู่การส่งเสริมสุขภาวะด้านปัญญา ด้านจิตและด้านกายตามลำดับ เมื่อสังคมครอบครัวที่เป็นหน่วยที่เล็กที่สุดมีความเข้าใจกันดี ปัญหาอื่นๆ ที่จะเกิดตามมาก็มีน้อย

จะเห็นได้ว่ารูปแบบกิจกรรมสร้างสรรค์ที่สร้างเสริมสุขภาวะนั้น ไม่ใช่การทำกิจกรรมที่มุ่งแต่การส่งเสริมสุขภาพทางกายให้ห่างไกลจากการเจ็บป่วยหรือลดจากอาการเจ็บป่วยที่เป็นอยู่แล้วเท่านั้น แต่เป็นการดำเนินกิจกรรมที่ส่งเสริมสุขภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญาและสังคม เมื่อจิตใจดีแล้ว ร่างกาย สติปัญญา และสังคมก็จะดีตามมาด้วย